

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Туристична галузь набуває дедалі більшого значення для розвитку економіки та соціальної сфери України та її окремих регіонів. Величезний потенціал сфери туризму Одеської області пояснюється особливостями економіко-географічного розташування, розвинутою транспортною мережею, благодатними природно-кліматичними умовами, наявністю пам'яток природи, архітектури, історії та культури. Все це відтворює передумови для формування й розвитку в соціально-економічному комплексі регіону високорентабельної туристичної інфраструктури.

У розвитку туризму як фактору підвищення престижності регіону в міжнародному співробітництві та як постійного джерела поповнення надходжень у регіон значну роль відіграє готельне господарство.

На сьогодні найгострішими проблемами, що гальмують розвиток готельного господарства, є недостатня кількість готелів внаслідок бар'єрів входження на ринок готельних послуг України, невідповідність цін рівню якості готельних послуг, відсутність розвинутої та офіційно облікованої мережі альтернативних засобів розміщення, низький рівень конкуренції на готельному ринку внаслідок відсутності корпоративних стандартів управління якістю готельних послуг, недостатня кількість та неналежний рівень підготовки кадрів для готельного господарства, обмеженість практики використання електронних та автоматизованих систем бронювання готельних номерів та новітніх технологій у процесі здійснення обслуговування в готелях та інших закладах розміщення [1]. З огляду на це, виникає необхідність будівництва і реконструкції підприємств готельного господарства, суттєве поліпшення забезпечення потреб споживачів у різноманітних готельних послугах, підвищенні ефективності діяльності готельних підприємств. Це можливо лише на основі комплексного аналізу стану та розвитку готельного господарства.

Основні тенденції динаміки показників підприємств готельного господарства Одеської області, що склалися в 90-і роки минулого сторіччя, нами висвітлено раніше [2]. Було продемонстровано, що напрямки розвитку показників експлуатації готелів, що склалися в цілому по Україні [3], не завжди співпадали із тими, що склалися в Одеській області. Так, за останні чотири роки минулого десятиріччя кількість підприємств готельного господарства, кількість номерів, житлова площа, одноразова місткість готелів у цілому по Україні демонстрували тенденцію до зниження. У той же час, в Одеському регіоні подібної тенденції не спостерігалось, навпаки, середньорічні показники динаміки свідчили про поступове зростання вищезазначених характеристик експлуатаційної можливості підприємств регіону.

Метою даного дослідження є аналіз стану та розвитку показників підприємств готельного господарства Одеської області за 2000-2008 рр.

Джерелом інформації стали Статистичні доповіді та збірники Головного управління статистики в Одеській області [4, 5].

Статистичний аналіз було почато із вивчення інтенсивності розвитку показників, що обумовлюють спроможність або неспроможність регіону задовольняти в повному обсязі потреби споживачів у послугах по розміщенню. Це такі характеристики експлуатаційної можливості підприємств готельного господарства, як кількість готелів та інших місць для тимчасового проживання, житлова площа номерів, місткість, кількість номерів.

Впродовж 2001-2008 рр. чітко просліджувалися дві протилежні тенденції розвитку означених характеристик підприємств по розміщенню.

Протягом 2001-2003 рр. майже усі показники діяльності підприємств готельного господарства демонстрували тенденцію щодо зниження (таблиця 1).

Таблиця 1

Ланцюгові темпи приросту (зниження) показників експлуатаційної можливості підприємств готельного господарства Одеської області за 2001-2003 рр.
(відсотків)

Показник	2001 р.	2002 р.	2003 р.
Кількість готелів та інших місць для тимчасового проживання	-7,3	-6,3	-12,0
Житлова площа всіх номерів	-6,4	3,9	-7,8
Місткість	-5,7	-4,2	-6,7
Кількість усіх номерів	-2,3	-2,1	-7,9

Тільки за один 2003 р. кількість готелів та інших місць для тимчасового проживання зменшилася на 12 %, житлова площа – на 7,8 %, місткість – на 6,7 %, кількість номерів – на 7,9 %.

Таблиця 2

Ланцюгові темпи приросту (зниження) показників експлуатаційної можливості підприємств готельного господарства Одеської області за 2004-2008 рр.
(відсотків)

Показник	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.
Кількість готелів та інших місць для тимчасового проживання	1,4	6,8	-3,8	5,3	1,3
Житлова площа всіх номерів	7,5	3,3	1,0	11,1	5,5
Місткість	-6,5	0,8	-0,1	12,3	4,9
Кількість усіх номерів	-1,3	2,1	0,3	13,1	6,8

З 2004 р. ситуація змінюється і майже в усі наступні роки показники експлуатаційної можливості підприємств готельного господарства демонструють стабільне зростання (таблиця 2). За 2008 р. кількість готелів та інших місць для тимчасового проживання збільшилася на 1,3 %, житлова площа – на 5,5 %, місткість – на 4,9 %, кількість номерів – на 6,8 %.

З показниками пропозиції пов'язані показники попиту на послуги підприємств готельного господарства, а саме: кількість обслужованих приїжджих та загальний час їх перебування, у тому числі іноземців. На величини цих показників впливають різноманітні економічні, соціальні, політичні чинники. Саме тому напрямки розвитку показників попиту на послуги підприємств по розміщенню дещо інші. Можна бачити, що впродовж 2001-2008 рр. не просліджувалися чітко виражені протилежні тенденції, які б ділили період на етапи, описані за даними таблиць 1 і 2. Майже в усі роки попит зростає. Виключенням став останній, 2008 р. Зменшення кількості обслужованих приїжджих та загального часу їх перебування, у тому числі, іноземців, у 2008 р. порівняно з попереднім пояснюється, перш за все, початком кризи в країні та світі.

Таблиця 3

Динаміка основних показників попиту на послуги підприємств готельного господарства Одеської області

Рік	Обслужовано приїжджих, осіб		Загальний час перебування приїжджих, людино – діб	
	усього	у тому числі іноземців	усього	у тому числі іноземців
2000	243127	19022	603923	55604
2001	262723	27495	645645	71274
2002	267409	30893	599077	87614
2003	255780	39255	678474	77312
2004	267726	62660	664588	113896
2005	289770	51606	683320	118382
2006	295468	60639	700059	146612
2007	298504	63965	739198	148640
2008	241670	55792	578203	129834

Одночасно, якщо аналізувати тенденцію розвитку одного з основних вартісних показників попиту на послуги підприємств готельного господарства – доходів від основного виду діяльності, складається враження, що криза не позначилася на ньому (таблиця 4).

Таблиця 4

Динаміка доходів від основного виду діяльності підприємств готельного господарства Одеської області

(тис. грн.)

Рік	2000	2004	2005	2006	2007	2008
Рівень	26778	62778	76472	100640	132426	138770

Ми бачимо, що у 2008 р. порівняно з 2007 р. зменшення кількості обслужованих приїжджих та значне скорочення загального часу їх перебування супроводжувалося одночасним збільшенням доходів підприємств готельного господарства від їх основного виду діяльності. Пояснення такої ситуації,

звичайно, одне – збільшенню доходів сприяло значне подорожчання послуг по проживанню.

Статистичні методи дослідження дають можливість кількісно оцінити вплив на зміну доходів окремих чинників. Для аналізу динаміки доходу та впливу на його формування факторів доцільно використовувати таку функціональну модель:

$$D = \frac{D}{3} \cdot \frac{3}{O} \cdot O,$$

де D – дохід від основного виду діяльності (грн.);

3 – загальний час перебування приїжджих (людино-діб);

O – обслуговано приїжджих (осіб).

Або в більш зручному вигляді:

$$D = P \cdot T \cdot O,$$

де P – середня ціна одноденного перебування в готелі (грн.);

T – середня тривалість перебування одного приїжджого (діб);

Метод ланцюгових підстановок у рамках індексного аналізу дозволяє дослідити вплив факторів-множників на зміну результативного показника. У нашому випадку формули загального та факторних абсолютних приростів доходів від основного виду діяльності матимуть такий вигляд:

$$\Delta D = P_1 \cdot T_1 \cdot O_1 - P_0 \cdot T_0 \cdot O_0;$$

$$\Delta D_O = P_0 \cdot T_0 \cdot (O_1 - O_0).$$

$$\Delta D_T = P_0 \cdot (T_1 - T_0) \cdot O_1;$$

$$\Delta D_P = (P_1 - P_0) \cdot T_1 \cdot O_1;$$

Метод ланцюгових підстановок забезпечує наступне рівняння:

$$\Delta D = \Delta D_P + \Delta D_T + \Delta D_O.$$

Нами було здійснено такий аналіз та оцінено зміни в 2008 р. порівняно з 2007 р. доходів від основного виду діяльності – загальні, а також такі, що обумовлені впливом окремих факторів.

Результати розрахунків за наведеними вище формулами виявилися такими:

$$\Delta D = 6334 \text{ тис. грн.},$$

$$\Delta D_P = 35180 \text{ тис. грн.},$$

$$\Delta D_T = -3631 \text{ тис. грн.},$$

$$\Delta D_O = -25215 \text{ тис. грн.}$$

$$6334 = 35180 - 3631 - 25215.$$

Таким чином, у 2008 році порівняно з 2007 роком доходи від основного виду діяльності підприємств готельного господарства Одеської області збільшилися на 6334 тис. грн. Це зростання цілком пояснюється збільшенням цін на послуги готелів. Якщо б ціни 2008 р. існували при поточних, 2008 р., значеннях середньої тривалості перебування одного приїжджого та кількості обслугованих приїжджих, то доходи збільшилися б на 35180 тис. грн. Зниження середньої тривалості перебування одного приїжджого обумовили зменшення доходів на 3631 тис. грн., а зменшення кількості обслугованих приїжджих – на 25215 тис. грн.

Задля поглиблення аналізу експлуатаційної можливості засобів розміщення регіону, аналізу ефективності їх використання та дослідження тенденції динаміки було розраховано відносні та середні показники діяльності підприємств готельного господарства (таблиця 5).

Таблиця 5

Розрахункові показники діяльності підприємств
готельного господарства Одеської області

Показник	Одиниці виміру	Роки					
		2000	2004	2005	2006	2007	2008
Середня місткість одного підприємства	місць	85	89	84	87	93	96
Середня кількість номерів у одному підприємстві	одиниць	38	43	41	43	46	49
Середня місткість одного номера	місць	2,2	2,1	2,0	2,0	2,0	2,0
Середня площа одного номера	кв. м	20,6	22,8	23,1	23,2	22,8	22,5
Середня тривалість перебування одного приїжджого	днів	2,5	2,5	2,4	2,4	2,5	2,4
Оборот одного місця за рік	днів	74,0	101,2	103,2	105,9	99,6	74,2
Коефіцієнт використання місткості	%	20,3	27,7	28,3	29,0	27,3	20,3

Дані таблиці висвітлюють тенденцію зростання середніх показників пропозиції послуг готелів. Так, за весь аналізований період середня місткість одного підприємства збільшилася на 12,9 %, середня кількість номерів у одному підприємстві – на 28,9 %. Одночасно такі характеристики експлуатаційної можливості як середня місткість одного номера та середня площа номера однозначної тенденції не виявляють. Значення показників обороту одного місця та коефіцієнту використання місткості дозволяють зробити висновки про існування двох протилежних тенденцій всередині періоду. До 2006 року показники ефективності використання готелів постійно зростали. Так, якщо в 2000 р. кожне місце було в середньому зайнято 74 дні, то в 2006 р. – майже 106 днів, тобто оборот одного місця за 6 років збільшився на 43,1 %⁵. Відповідно в 2000 р. місткість підприємств була використана на 20,3 %, а в 2006 р. – на 29,7 %. Останні 2 роки періоду демонструють спад характеристик ефективності. Коефіцієнт використання місткості в 2008 р. впав до рівня 2000 р.

У ході дослідження здійснено оцінювання стану та розвитку готельного господарства Одеської області. Проаналізовано динаміку основних

характеристик експлуатаційної можливості підприємств готельного господарства та показників попиту на послуги готелів. Було виділено етапи розвитку, які характеризуються протилежними тенденціями динаміки. Негативна тенденція динаміка характеристик пропозиції послуг готелів у багатьох випадках пов'язана із припиненням діяльності підприємств готельного господарства у зв'язку зі збитковістю, неможливістю подальшого утримання та передачею в оренду підприємствам, організаціям і установам, зміною форми власності, тобто продажем фізичним особам у приватну власність.

Досліджуючи динаміку відносних та середніх показників експлуатаційної можливості підприємств готельного господарства зроблено висновки про тенденції як показників пропозиції послуг готелів так і характеристик ефективності їх використання.

Продемонстровано сталу тенденцію зростання вартісної характеристики діяльності підприємств – доходів від основного виду діяльності. За допомогою статистичних методів кількісно оцінено вплив інфляційних процесів і ринкових умов ціноутворення на зростання доходів при загальному зниженні інших показників.

Література

1. Стан і проблеми розвитку готельного господарства України в контексті підготовки до ЄВРО-2012 // Документ HTML. <http://niss.lviv.ua>
2. Милашко О.Г., Семенова К.Д. Характеристика показників експлуатації підприємств готельного господарства Одеського регіону // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2001. – Вип.9. – С. 355-360.
3. Статистичний щорічник України за 2006 рік. – К.: Консультант, 2007. - 592 с.
4. Економічна доповідь Головного управління статистики в Одеській області “Діяльність підприємств готельного господарства Одеської області у 2005 році”. - Одеса: Головне управління статистики в Одеській області, 2006 р. – 10 с.
5. Статистичний збірник Головного управління статистики в Одеській області “Готелі та інші місця для тимчасового проживання Одеської області”. – Одеса: Головне управління статистики в Одеській області, 2009 р. – 75 с.

Резюме

Проанализировано состояние и развитие гостиничного хозяйства Одесской области. Проведен анализ рядов динамики натуральных и стоимостных характеристик эксплуатационной возможности предприятий размещения, что позволило выявить основные тенденции их развития. Адаптирован цепной метод разложения по факторам к модели доходов от основного вида деятельности предприятий гостиничного хозяйства.

Рецензент: канд. екон. наук, доцент кафедри статистики Семенова К.Д.

